

ВІСНИК ЦЕНТРУ®

2009 року кризові явища в українській економіці поглибляться

В останньому числі публікації “Квартальні передбачення” ми суттєво переглянули свій прогноз економічної динаміки з огляду на стрімке погіршення зовнішньої кон’юнктури та суттєве зниження доступу до зовнішнього фінансування через поглиблення світової економічної кризи. Якщо раніше ми очікували зростання ВВП, хоча й повільнішого, упродовж усього прогнозного періоду, то тепер прогнозуємо менше зростання економіки 2008 року, спад 2009 року, стагнацію з поступовим відновленням 2010 року та невелике економічне піднесення 2011 року

Українська економіка швидко і болісно зреагувала на кризу

Спад промислового виробництва, початок масштабних звільнень, різка девальвація гривні, втрата довіри до банківської системи – такий неповний перелік симптомів кризи по-українськи. Основні канали впливу світової кризи на економіку України – це її відкритість і залежність від зовнішнього кредитування.

За доступності зовнішніх позик економіка України підсіла на кредитну “голку”: позики були одним із рушіїв внутрішнього зростання останніми роками. Кредитування сприяло збільшенню інвестицій і споживання. Деякі сектори, наприклад будівництво, подвійно залежали від кредитування: зростання в ньому відбувалося завдяки кредитуванню і будівельних компаній, і населення. Підтримана споживчим та автокредитуванням, стрімко зростала роздрібна торгівля.

Водночас збільшення споживання та інвестицій супроводжувалося різким зростанням обсягів імпорту та дефіциту зовнішньої торгівлі. Однак доки чистий приплив капіталу у вигляді ПІІ та зовнішніх запозичень зростав швидше за дефіцит рахунку поточних операцій, ніщо не віщувало лиха. Потужний приплив капіталу за фінансовим рахунком дав змогу Національному банку України навіть ревальвувати гривню навесні 2008 року, попри стрімке розширення дефіциту поточного рахунку.

Восени ситуація докорінно змінилася. Різде погіршення доступу до зовнішнього фінансування та негативні очікування щодо розвитку економіки сприяли відпливу капіталу за фінансовим рахунком. Гривня стрімко

девальвувала, кредитування економіки фактично зупинилося, ризики дефолтів економічних суб’єктів різко зросли.

Водночас скорочення попиту та цін на основні товари українського експорту, що становить майже половину ВВП, одразу почало транслюватися у відповідні сектори економіки: виробництво падає, зарплати знижуються, зайнятість скорочується.

За нашу оцінку, український ВВП збільшився на 2,5% 2008 року, що на 3,2 в.п. менше, аніж ми очікували раніше. Суттєве сповільнення зростання ВВП в останньому кварталі 2008 року зумовлене різким зменшенням промислового виробництва та поглибленням спаду у будівництві.

2009 рік: кризові явища в економіці поглибляться

Ми очікуємо поглиблення кризових явищ у фінансовій системі та світовій економіці 2009 року. Падіння на іпотечному ринку США триватиме, втрати фінансової системи зростатимуть, а ліквідність скорочуватиметься щонайменше до кінця 2009 року.

Поглиблення кризи означатиме подальше скорочення українського експорту та малу доступність зовнішнього фінансування. Це визначатиме економічну динаміку 2009 року: за нашим прогнозом, ВВП зменшиться на 5,5%.

Виробництво, орієнтоване на експорт, зменшуватиметься, що позначиться на суміжних галузях – добувній промисловості, енергетиці, торгівлі та транспорті. Скорочення зазнають і галузі, що останніми роками залежали від кредитування, зокрема будівництво та роздрібна торгівля. Зниження зарплат і звільнення працівників чи навіть

зупинка діяльності підприємств можуть стати масштабними.

Скорочення кредитування та ослаблення гривні до долара США зумовлять зменшення імпорту у доларовому вимірі. Найбільше скоротиться імпорт машин і обладнання, авто та товарів тривалого вжитку. Відповідно, звільнення в бізнесах, що працюють з імпортом, зокрема в торгівлі автомобілями та товарами тривалого вжитку, будуть масовими; частина цих бізнесів збанкрутують. Водночас здорожчання імпорту створить умови для імпортозаміщення в деяких секторах.

Ми припускаємо, що основний курсовий “удар” припаде на кінець 2008 – початок 2009 року, після чого обсяги імпорту почнуть скорочуватися, і попит на долар зменшиться. За нашим прогнозом, наприкінці 2009 року долар коштуватиме 7,7 грн., а в середньому за рік – 7,6 грн.

2009 рік випробує на міцність банківську систему України. Ключовими викликами банкам будуть виплата зовнішніх позик, зростання неплатежів за кредитами, зокрема номінованими в доларах США, а також обвальне зниження цін (на 30–50% максимальних рівнів) на ринку нерухомості. Ми очікуємо банкрутств у банківському секторі, що супроводжуватимуться зміною власників, поглинаннями та подеколи державним втручанням.

Низький внутрішній і зовнішній попит, погіршення фінансового становища підприємств, мала доступність кредитних ресурсів, здорожчання імпортного устаткування внаслідок девальвації гривні та збільшення ризиковості інвестицій в умовах невизначеності щодо розвитку економіки зумовлять 15% скорочення капіталовкладень. Бюджетні видатки на інвестиції будуть низькими з огляду на необхідність фінансувати соціальні видатки.

Падіння доходів і згортання кредитування призведуть до скорочення приватного споживання на 8%. Найбільше постраждає придбання авто і товарів тривалого вжитку.

Одним з головних викликів уряду стане збалансування бюджету Пенсійного

фонду. Попри скорочення власних надходжень фонду у відповідь на погіршення ситуації на ринку праці та ймовірне зростання тінізації економіки, його видатки мають збільшитися. Це призведе до суттєвого зростання навантаження на державний бюджет. За нашими розрахунками, дотації фонду мають зрости з 41,5 млрд. грн. 2008 року до 60 млрд. грн. 2009 року.

2010–2011 роки: економіка почне відновлюватися

Ми очікуємо, що відновлення позитивної світової економічної динаміки стане можливим лише впродовж року після початку стабілізації у фінансовому секторі, що, на нашу думку, станеться наприкінці 2009 року. За нашим прогнозом, світова економічна динаміка почне потроху поліпшуватися з другого півріччя 2010 року.

Ми прогнозуємо, що 2010 року ВВП України збільшиться на 1%, а 2011 року – на 3%. З огляду на зростання зовнішнього попиту (хоча й невелике) експорт поживається в 2010–2011 роках. Імпорт також збільшуватиметься, однак повільніше за експорт з огляду на здорожчання його внаслідок девальвації, малі обсяги кредитування та мляве зростання доходів. Ми очікуємо, що дефіцит рахунку поточних операцій зміниться профіцитом 2010 року.

Здешевлення гривні до долара США зумовить імпортозаміщення: на нашу думку, підприємства харчової та легкої промисловості стануть конкурентоспроможнішими та зможуть наростити виробництво. Утім, ми не очікуємо суттєвих змін у структурі економіки України і збільшення її орієнтації на внутрішній ринок: як і раніше, вона залишатиметься дуже відкритою.

Відновлення додатного сальдо поточного рахунку створить передумови для невеликого зміцнення гривні. За нашим прогнозом, долар США коштуватиме 7,5 та 7,3 грн. наприкінці 2010 та 2011 років.

Припущення та ризики прогнозу

Ми базуємо наш прогноз на таких ключових припущеннях:

- ціна імпортованого природного газу перебуватиме в діапазоні 200–300 дол. США/м³ в 2009–2011 роках;
- ціни на нафту становитимуть 40–60 дол. США/барель 2009 року і поступово зростатимуть в 2010–2011 роках;
- попит на метали на світових ринках почне поживлятися не раніше другої половини 2010 року;
- чистий приплив капіталу за фінансовим рахунком

буде невеликим. 2009 року український бізнес рефінансує лише частину заборгованості за короткостроковими зовнішніми позиками. Приплив капіталу поволі зростатиме в 2010–2011 роках;

- Україна в повному обсязі отримає фінансування від МВФ.

Наш прогноз може виявитися занадто оптимістичним у разі, якщо:

- попит на експортні товари знизиться більше за очікуваний рівень або не зростатиме впродовж 2010–2011 років;
- динаміка імпорту реагуватиме із суттєвим запізненням на зміни курсу або вартість критичного імпорту зростатиме швидше;
- поглиблення кризи довіри на світових ринках капіталу стане на заваді адекватному фінансуванню антикризових програм урядами США та країн ЄС;
- можливості часткового рефінансування зовнішнього боргу 2009 року суттєво звужаться внаслідок проблем “материнських” європейських банків або внутрішніх

проблем банківської системи чи нефінансових корпорацій;

- Україна не отримає запланованого фінансування від МВФ внаслідок невиконання умов меморандуму.

За комбінації кількох таких факторів падіння ВВП 2009 року може перевищити 10% і вочевидь триватиме щонайменше і 2010 року. Кількість банкрутств підприємств зростатиме. Доходи зменшаться стрімкіше, а безробіття перевищить прогнозоване. Розбалансування державних фінансів, зокрема Пенсійного фонду, вдарить по найменш забезпечених верствах населення. Гривня девальвує набагато більше; інфляція буде суттєвішою. Неплатежі за банківськими кредитами, а також у житлово-комунальному секторі стануть масовими, внаслідок чого фінансова система та комунальні підприємства зазнають відчутних втрат. ■

За додатковою інформацією звертайтеся, будь ласка, до старшого економіста МЦПД Ільдара Газізулліна за телефоном (044) 484-44-00 чи електронною поштою ig@icps.kiev.ua.

Основні показники

Роки	2007	2008	2009	2010	2011
Показники	оцінка		прогноз		
ВВП, млрд. грн.	712,9	954,2	1 034,8	1 228,1	1 494,9
ВВП, реальний, рвз*	7,6	2,5	-5,5	1,0	3,0
Промислове виробництво, реальне, рвз	10,2	-3,5	-6,0	2,0	5,0
Сільськогосподарське виробництво, реальне, рвз	-5,0	18,5	-5,5	2,0	4,0
Валове нагромадження, % ВВП	26,9	27,6	25,6	25,1	25,4
Валове нагромадження основного капіталу, реальне, рвз	24,8	0,0	-15,0	3,0	10,0
Споживання, реальне, рвз	13,4	9,4	-5,8	2,0	3,9
Прямі інвестиції, млн. дол. США	9 218	10 000	5 000	8 000	10 000
Наявні доходи населення, реальні, рвз	12,6	11,0	-12,0	2,5	5,0
Роздрібний товарообіг, реальний, рвз	29,5	18,0	-11,0	6,0	8,0
Індекс споживчих цін, рвз	16,6	22,0	16,0	10,0	8,9
Індекс цін виробників, рвз	23,3	23,5	14,0	13,0	12,0
Населення, млн.	46,6	46,4	46,1	45,8	45,4
Середньомісячна заробітна плата, реальна, рвз	12,5	6,5	-12,5	2,0	4,0
Безробіття за методологією МОП, %	6,4	6,4	8,5	7,8	7,1
Експорт товарів і послуг, рвз	27,4	31,1	-1,4	13,8	13,9
Імпорт товарів і послуг, рвз	34,8	35,8	-8,2	5,8	5,9
Сальдо поточного рахунку, % ВВП	-4,2	-6,6	-3,6	0,8	4,3
Доходи (Зведений), % ВВП	30,8	30,8	29,9	29,5	28,7
Сальдо, % ВВП	-1,1	-1,3	-2,8	-1,7	-1,5
Офіційний обмінний курс, середній за рік, грн./\$	5,05	5,36	7,60	7,60	7,40

* рвз = річна відсоткова зміна

Джерела: Держкомстат, Міністерство фінансів, НБУ.
Розрахунки та прогноз: **квартальні передбачення**

вісник центру є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеним до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу marketing@icps.kiev.ua, тел. (044) 484-4410, факс (044) 484-4402. Архів **вісника центру** зберігається за адресою <http://icps.com.ua/publications/nL.html>. Редактор **вісника центру** Ольга Львова (olvova@icps.kiev.ua), тел. (044) 484-4400. Передрук матеріалів дозволено з відома Центру.